

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

УДК 342

Найда Інна Володимирівна

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри права

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Найда Инна Владимировна

кандидат наук по государственному управлению,

доцент кафедры права

Киевский кооперативный институт бизнеса и права

Naida Inna

PhD in Public Administration,

Associate Professor of the Law Department,

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

Андросова Ілона Миколаївна

магістрант

Київського кооперативного інституту бізнесу і права

Андросова Илона Николаевна

магистрант

Киевского кооперативного института бизнеса и права

Androsova Iona

Master of Arts of the

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

**ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА
ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ**
**ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ВЛИЯНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ
ПАРТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ**
**BASIC SECTORS OF INFLUENCE OF POLITICAL PARTIES ON
FORMATION OF THE STATE POLICY**

Анотація. У статті проведено аналіз наукової та джерельної бази досліджуваної теми. Визначено особливості функціонування політичних партій України. Наявність політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства та наявності в ньому громадянської культури й толерантності. В умовах загального виборчого права вони є основним механізмом політичної участі громадян. Саме партії формулюють національні інтереси та втілюють їх у життя. Розглядаючи функції українських політичних партій, необхідно розрізняти головні функції і приховані (латентні), як партії працюють на користь системи демократії, її створення, ефективного функціонування і розвитку. В політичних партіях майбутні законодавці та керівники виконавчих структур демонструють свої політичні й організаційні здібності, випробовують свій потенціал роботи в органах влади. На сучасному етапі розвитку України постає питання щодо формування сприятливих правових та політичних умов, необхідних для створення повноцінного демократичного суспільства. Неабияку роль у цьому процесі мають відігравати політичні партії, що складають основу політичної системи більшості розвинених країн світу. Політичні партії слугують демократії, якщо вони досягають компромісів, у яких інтереси відмінних груп враховані якнайширше. Однією з найважливіших функцій, які можуть виконувати партії в умовах демократії, є виховання громадської думки. Політичні партії є суттєвим, іноді вирішальним елементом політичної системи. Вони відображають

інтереси, потреби і цілі певних соціальних груп, виступають посередниками між громадянами і політичною системою та виконують роль політичного інструменту у формуванні й використанні державно-політичної влади. Партії виконують цю функцію, дебатуєчи сутність проблем, які потрібно вирішити, та визначаючи можливий курс для їх розв'язання. Політичні партії сприяють легітимності демократичної політичної системи, тобто, її суспільному визнанню та виправданню прийнятих у її рамках політичних рішень, кадрових чи функціональних змін у структурах влади. Визначено напрямки щодо удосконалення функцій політичних партій та їхній вплив на реалізацію державної політики.

Ключові слова: *політична партія, державна політика, державна влада, легітимність, функції політичної партії.*

Аннотація. *В статті проведено аналіз наукової та джерелової бази досліджуваної теми. Визначено особливості функціонування політичних партій України. Наявність політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства і наявності в ньому громадянської культури і толерантності. В умовах всеобщого виборчого права вони є основним механізмом політичного учасня громадян. Саме партії формують національні інтереси і втілюють їх в життя. Розглядаючи функції українських політичних партій, необхідно розрізняти основні функції і приховані (латентні), як партії працюють на користь системи демократії, її створення, ефективного функціонування і розвитку. В політичних партіях майбутні законодавці і керівники виконавчих структур демонструють свої політичні і організаційні здібності, випробовують свій потенціал роботи в органах влади. На сучасному етапі розвитку України виникає питання про формування сприятливих правових і політичних умов, необхідних для*

создания полноценного демократического общества. Немалую роль в этом процессе должны играть политические партии, составляющие основу политической системы большинства развитых стран мира. Политические партии служат демократии, если они достигают компромиссов, в которых интересы отличных групп учтены шире. Одной из важнейших функций, которые могут выполнять партии в условиях демократии, является воспитание общественного мнения. Политические партии являются существенным, иногда решающим элементом политической системы. Они отражают интересы, потребности и цели определенных социальных групп, выступают посредниками между гражданами и политической системой и выполняют роль политического инструмента в формировании и использовании государственно-политической власти. Партии выполняют эту функцию, дебатировав сущность проблем, которые нужно решить, и определяя возможный курс для их решения. Политические партии способствуют легитимности демократической политической системы, то есть, ее общественному признанию и оправданию принятых в ее рамках политических решений, кадровых или функциональных изменений в структурах власти. Определены направления по совершенствованию функций политических партий и их влияние на реализацию государственной политики.

Ключевые слова: *политическая партия, государственная политика, государственная власть, легитимность, функции политической партии.*

Summary. *In article analyzes the scientific and source base of the topic under study. The peculiarities of functioning of political parties of Ukraine are determined. The presence of political parties is a sign of the high development of society and the presence of civil culture and tolerance in it. In the context of universal suffrage, they are the main mechanism of political participation of citizens. It is the parties that formulate national interests and embody them.*

Considering the functions of Ukrainian political parties, it is necessary to distinguish between the main functions and the latent (latent) ways in which the parties work in favor of the system of democracy, its creation, effective functioning and development. In political parties, future legislators and executives are demonstrating their political and organizational capabilities, testing their potential for work in government. At the current stage of Ukraine's development, the question is raised about the formation of favorable legal and political conditions necessary for the creation of a fully-fledged democratic society. An important role in this process is played by political parties that form the basis of the political system of most developed countries of the world. Political parties serve democracy if they reach compromises in which the interests of different groups are taken into account as widely as possible. One of the most important functions that parties can play in a democracy is the upbringing of public opinion. Political parties are an essential, sometimes decisive element of the political system. They reflect the interests, needs and goals of certain social groups, act as mediators between citizens and the political system and act as a political tool in the formation and use of state-political power. Parties perform this function by debating the essence of the problems that need to be resolved and defining a possible course for their solution. Political parties promote the legitimacy of a democratic political system, that is, its public recognition and justification of political decisions taken within its framework, personnel or functional changes in the structures of power. The directions concerning improvement of functions of political parties and their influence on realization of the state policy are determined.

Key words: *political party, state policy, state power, legitimacy, functions of a political party.*

Постановка проблеми. Політичні партії є суттєвим, іноді вирішальним елементом політичної системи. Вони відображають інтереси, потреби і цілі певних соціальних груп, виступають посередниками між громадянами і політичною системою та виконують роль політичного інструменту у формуванні й використанні державно-політичної влади. Становище і діяльність політичних партій є показниками демократичної природи суспільства й характеризують ступінь його політичного та правового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування політичних партій в умовах демократії досліджували Н. Гаєва [1], Е. Лібанова [2], В. Скуратівський [2], І. Поліщук [3] та ін.

Питання ролі політичних партій як суб'єкта формування та реалізації державної та соціальної політики досліджували В. Лемак [4], Ю. Работа [5], З. Зотова [6]. Проте єдиної думки щодо багатьох ключових функцій політичних партій серед дослідників поки що немає, багато проблем потребують додаткового опрацювання, насамперед у частині врахування особливостей сучасного державотворення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз функцій політичних партій України в аспекті їхнього впливу на державну політику, формування тенденції вдосконалення законодавства України в сфері функціонування політичних партій на основі пріоритетних напрямів відповідної державно-управлінської діяльності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку України постає питання щодо формування сприятливих правових та політичних умов, необхідних для створення повноцінного демократичного суспільства. Неабияку роль у цьому процесі мають відігравати політичні партії, що складають основу політичної системи більшості розвинених країн світу.

Наявність політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства та наявності в ньому громадянської культури й толерантності. В умовах

загального виборчого права вони є основним механізмом політичної участі громадян. Саме партії формують національні інтереси та втілюють їх у життя. Причому вони можуть брати участь у творенні й здійсненні державної політики шляхом реалізації власних програм та в державному управлінні через свою роботу у структурах державної влади й місцевого самоврядування.

На думку таких науковців як В. Скуратівського, О. Палій, Є. Лібанової місце і роль політичних партій як суб'єктів державної політики зумовлені ефективністю їх політики, зв'язком із життям, народом, здатністю специфічними для них засобами збагачувати соціальний потенціал суспільства. Соціально-політичне значення діяльності політичних партій визначається активністю залучення громадян до вдосконалення соціального буття, мірою спрямованості діяльності цих суб'єктів на утвердження в суспільстві соціально-політичної злагоди, соціального миру й стабільності на основі вільного вибору людиною як політичних, так і соціальних пріоритетів [2].

Оцінити роль та місце партій у системі державної влади України можемо через аналіз соціальних функцій, які вони виконують. На підставі узагальнення результатів наукових досліджень [7; 8; 2] можна визначити такі основні функції політичної партії в сучасному суспільстві:

1. Політичне представництво соціальних інтересів. Політичні партії є важливими виразниками інтересів соціальних класів, прошарків і груп, трансформуючи велику кількість цих різноманітних і специфічних потреб і вимог у більш системні, зручні для оперування пропозиції. Проте в той час, коли групи тиску лише виражають певні інтереси, політичні партії відбирають, раціоналізують і впорядковують інтереси, зазвичай, різних груп, об'єднуючи їх в єдину систему. Фактично партія виступає важливим фактором у визначенні, відборі, систематизації та вираженні суспільних інтересів у політиці.

2. Соціальна інтеграція – узгодження соціальних інтересів через взаємодію політичних партій.

3. Розроблення ідеології, політичних доктрин і програм. Політичні партії, концентруючи в собі певну систему ідейних цінностей щодо здійснення політичної влади в суспільстві, виступають об'єктами емоційної прихильності або протидії. Справляючи в такий спосіб значний вплив на громадську думку та поведінку громадян (виборців), партії відіграють роль своєрідного «лакмусового папірця», «соціального індикатора» та, відповідно, інтеграційного фактора для тих чи інших соціальних верств, спільнот і груп, які бачать у конкретній партії виразника своїх політичних потреб та інтересів, з якою вони пов'язують свої надії на вирішення певних суспільних завдань і розвиток країни, з якою, нарешті, вони ідентифікують себе у ставленні до різних проблем, що існують у суспільстві.

4. Боротьба за державну владу та участь в її здійсненні.

5. Участь у формуванні й діяльності всіх ланок державного апарату.

6. Участь у розробленні, формуванні та здійсненні політичного курсу держави. У правлячій партії її лідери, що здійснюють політичне керівництво країною, вирішують подвійне завдання щодо встановлення, впорядкування та забезпечення виконання спільних для всього суспільства цілей, національних інтересів даної держави.

7. Політична соціалізація – сприяння засвоєнню індивідом певної системи політичних знань, норм і цінностей, залученню його до політичної системи. За допомогою партій відбувається політична соціалізація їхніх членів і прихильників, виховання та ідентифікація їх у певному політико-ідеологічному ріді. Почасту передача цих соціальних цінностей та політичних уподобань здійснюється з покоління в покоління.

8. Формування громадської думки, політичне рекрутування, тобто залучення на бік партії якомога ширших верств населення як її членів, прихильників і виборців.

9. Підготовка та висунення кадрів для державного апарату.

Проте вітчизняний дослідник П. Кривоцюк усе розмаїття соціальних функцій українських політичних партій відносить до трьох основних груп: політичної, ідеологічної та виховної [7, с. 39]. До політичних функцій були віднесені:

- сприяння здійсненню громадянами своїх політичних прав через залучення їх у політичний процес;
- здійснення зв'язку (посередництва) між громадянським суспільством і державою, тобто організація політичного процесу, виявлення в суспільстві домінуючих поглядів і настроїв про шляхи його подальшого розвитку (це дає можливість громадянському суспільству через політичні партії здійснювати самовираження та саморегулювання), а також забезпечення механізму зворотного зв'язку між суспільством і державою, завдяки цьому держава отримує інформацію про те, як у суспільстві сприймаються ті чи інші кроки уряду, що саме користується підтримкою мас, а що навпаки, які проблеми деактуалізуються, а які опиняються в центрі уваги;
- забезпечення інституційних форм виходу з кризових ситуацій через міжпартійну конкуренцію, яка стимулює постійно вдосконалювати і політичний курс правлячої партії (коаліції партій), і методи його здійснення, а при загостренні соціальних і політичних конфліктів партійна система пропонує альтернативний варіант опозиційних партій;
- рекрутування політичних кадрів, коли політична партія, з одного боку, здійснює пошук, добір, виховання та просування на керівні посади перспективних лідерів, а з іншого - організовує для них масову підтримку;

- участь партій у формуванні та діяльності органів держави та місцевого самоврядування, яка набуває таких форм:

1. Організація та проведення виборчих кампаній, яка передбачає добір і висування кандидатів у депутати; організація масштабної рекламно-пропагандистської кампанії, забезпечуючи своїм кандидатам підтримку виборців; фінансування передвиборчих витрат, залучаючи для цього як власні засоби, так і приватні пожертви; участь у формуванні виборчої інфраструктури; здійснення спостереження за ходом голосування та підрахунком голосів;

2. Забезпечення ефективної роботи парламенту, внутрішня організація якого структурно пов'язана з діяльністю політичних партій - це й формування керівних органів парламенту, парламентських комітетів відповідно до балансу партійно-політичних сил у парламенті, й діяльність партійних фракцій, які, по суті, детермінують соціально-політичний зміст законодавства, а в деяких випадках і характер взаємин між законодавчою та виконавчою гілками влади;

3. Визначення загального курсу уряду через формування складу уряду на партійній основі (особливо це відчувається в парламентських республіках), державний апарат через перестановку на провідних адміністративних постах набуває партійного забарвлення;

4. Вирішальний вплив на вибори глави держави; так, у президентських республіках є прямий взаємозв'язок: президент завжди представляє конкретну партію (коаліцію партій) і після перемоги на виборах саме із її активістів формує свою адміністрацію; у парламентських республіках до президента іноді висувають вимогу політичної нейтральності, тобто він має формально призупинити своє членство в партії, але неформальний вплив партії все одно відчутний;

5. Вплив на функціонування органів місцевого самоврядування через партійні групи в муніципальних радах, які фактично визначають долю

мера, призначають голів комісій та муніципалітетів, формують конкретний зміст і соціальну спрямованість діяльності органів місцевого самоврядування.

До ідеологічних функцій віднесена агітаційно-пропагандистська діяльність партій, яка спрямована на формування громадської думки та політичної свідомості громадян, тобто надання можливостей громадянам політично самовизначатися, а соціальним групам і окремим категоріям населення усвідомлювати та формулювати свої інтереси.

До виховних функцій віднесена діяльність партій, яка спрямована на сприяння патріотичному та громадянському вихованню, на формування почуття патріотизму та зміцнення моралі й нації, на інформування та освіту народу. Виконання цих функцій зумовлює обсяг і характер прав та обов'язків українських політичних партій, які головним чином закріплені законодавчо, зокрема, в Законі України «Про політичні партії в Україні» [9].

Розглядаючи функції українських політичних партій, необхідно розрізняти головні функції і приховані (латентні), як партії працюють на користь системи демократії, її створення, ефективного функціонування і розвитку.

До прямих, яскраво виражених функцій належать наступні:

- боротьба за позиції у виборних органах влади. Партії є своєрідними «електоральними машинами», які організують виборчі кампанії своїх кандидатів, надають їм необхідні для цього ресурси (гроші, персонал для проведення виборчої кампанії);
- участь у політичному управлінні. Головна мета будь-якої партії - політична влада. Через своїх представників у законодавчій та виконавчій владі партії впливають на процес прийняття політичних рішень, беруть участь у виконанні управлінських функцій у державі. Таким чином політичні партії мають можливість втілювати на практиці свої передвиборчі обіцянки та програмні завдання;

- добір політичних лідерів та еліти. Селекція політичних еліт починається всередині партій. Саме партії висувають кандидатів у законодавчі органи влади та обирають лідерів, що змагатимуться за найвищі виконавчі посади.

Саме в політичних партіях майбутні законодавці та керівники виконавчих структур демонструють свої політичні й організаційні здібності, випробовують свій потенціал роботи в органах влади.

У більшості демократичних партій існують механізми, які дають змогу членам партії брати участь в обранні лідерів. Приховані (латентні) функції також набувають великого значення. Вони охоплюють ті види партійної активності, які пов'язують політиків і владні структури, якими вони оволодівають, з народом, масами.

До латентних функцій належать:

- представництво суспільних інтересів. Політичні партії виявляють, обґрунтовують і формулюють інтереси різних соціальних груп у вигляді політичних ідеологій, програм, передвиборчих платформ. Партії транслують окремі інтереси зі сфери громадянського суспільства у сферу політичних рішень, де вони стають фактом політичних вимог.

Найчастіше узагальнення й обґрунтування соціальних інтересів відбувається в ідеологічній формі: партії декларують стратегічні цілі та шляхи їх реалізації для всього суспільства, а також формулюють розбіжності з іншими політичними силами. Слід відзначити, що репрезентація суспільних інтересів відбувається не лише в ідеологічній формі, а й через вплив на прийняття рішень в органах державної влади на користь певних соціальних груп;

- узгодження різних соціальних інтересів. У суспільстві завжди існують різноманітні інтереси. Однією з основних вимог демократії є пошук способів мирного узгодження розбіжностей у політичних претензіях, що їх висувають різні соціальні групи. Трансформувати окремі інтереси в

ефективні політичні рішення без урахування інших інтересів дуже важко. Потрібно, щоб якнайбільше груп були впевнені, що їхні вимоги враховуватимуться бодай частково, якщо вони виконуватимуть рішення уряду.

Отож, партії слугують демократії, якщо вони досягають компромісів, у яких інтереси відмінних груп враховані якнайширше. Партії роблять це тому, що це найкраще слугує їхнім інструментальній цілі - прагненню здобути владу. Якщо ж партія робить ставку тільки на якусь одну соціальну групу, вона суттєво обмежує свою електоральну базу;

- залучення громадян до участі в політиці. Завдяки багатосторонній діяльності політичних партій (передвиборча агітація, залучення громадян до виборів, пропагандистські кампанії в мас-медіа, масові акції тощо) здійснюється політична соціалізація та політична мобілізація громадян, формування у них якостей і навичок участі у владних відносинах. Партії надають громадянам можливості (ресурси) для політичної участі, створюють політичну інфраструктуру взаємодії між громадянським суспільством і державними органами, між політичними лідерами і пересічними громадянами;

- забезпечення конкуренції у боротьбі за політичну владу. У демократичному суспільстві шлях до влади пролягає через вибори. Боротьба різних партій на виборах забезпечує плюралістичний характер політичного процесу в системі ліберальної демократії;

- формування громадської думки щодо суспільно важливих питань. Мало від кого з виборців можна очікувати, що у них буде достатньо компетентності та часу, щоб зрозуміти велику кількість і складність рішень, які доводиться приймати сучасним урядам. Якщо громадянам потрібно зробити розумний вибір щодо напрямку політики, який, мабуть, буде найефективнішим чином представляти їхні особисті преференції, то

необхідно, щоб хтось пояснив їм проблеми та можливі варіанти політичних рішень [1].

Однією з найважливіших функцій, які можуть виконувати партії в умовах демократії, є виховання громадської думки. Партії виконують цю функцію, дебатуючи сутність проблем, які потрібно вирішити, та визначаючи можливий курс для їх розв'язання.

Формування й забезпечення легітимності політичної системи. Сучасні демократичні системи переважно виникають і функціонують завдяки діяльності та взаємодії політичних партій. Партії є головним посередником й інструментом взаємодії між громадянським суспільством і державною владою [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Політичні партії в умовах демократії каналізують соціальні конфлікти в цивілізоване русло, забезпечують мирний перерозподіл влади між різними політичними силами. Таким чином, вони сприяють легітимності демократичної політичної системи, тобто, її суспільному визнанню та виправданню прийнятих у її рамках політичних рішень, кадрових чи функціональних змін у структурах влади.

Література

1. Гаєва Н.П. Роль політичних партій у системі безпосередньої демократії / Надія Петрівна Гаєва // Держава і право: Зб. наук. праць. – Вип. 7. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАНУ, 2000. – С. 210 – 215.
2. Скуратівський В.А. Основи соціальної політики/ Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М.. - К: МАУП, - 2002. - 370 с.
3. Поліщук І. Політичні партії як суб'єкти виборчого процесу / Ігор Поліщук // Політичний менеджмент. – 2005. – № 6. – С. 42–48.

4. Лемак В. Політичні партії як інститут громадянського суспільства: проблеми правового регулювання в Україні / В. Лемак // Право України. – 2010. – № 7. – С. 18-23.
5. Работа Ю. І. Зв'язки з громадськістю як комунікативна складова гармонізації взаємин держави та особи / Ю. І. Работа // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2004. – № 3. – С. 80–86.
6. Зотова З.М. Политические партии и избирательный процесс / Зинаида Михайловна Зотова – М.: РЦОИТ, 2012 – 176 с.
7. Кривоцюк П. Створення партій демократичного типу: світовий досвід та українські реалії / П. Кривоцюк // Людина і політика. - 2013. - № 9. - С. 61-69.
8. Мельник О. В. Конституційно-правова відповідальність вищих органів державної влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Київ. Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 228 с.
9. Закон України «Про політичні партії в Україні» № 2365-III, зі змінами та допов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
10. Гейда О.В. Теоретико-правові основи організації та діяльності політичних партій в Україні: Автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / О. В. Гейда. – Харків, 2005. – 20 с.

References

1. Gaeva N.P. The role of political parties in the system of direct democracy / Nadiya Petrivna Gaev // State and Law: Zb. sciences works. - Whip 7. - K. : Institute of State and Law of them. VM Koretsky National Academy of Sciences, 2000. - P. 210-215.
2. Skuratovsky VA Fundamentals of social policy / Skuratovsky VA, Paliy O. M., Libanova E.M. - K: MAUP, - 2002. - 370 p.

3. Polishchuk I. Political parties as subjects of the electoral process / Igor Polischuk // Political Management. - 2005. - №. 6. - P. 42-48.
4. Lemak V. Political parties as an institute of civil society: problems of legal regulation in Ukraine / V. Lemak // Law of Ukraine. - 2010. - №. 7. - P. 18-23.
5. Y. I. Rabat Public relations as a communicative component of the harmonization of relations between the state and person / Y. I. Rabat // Visata of NAPA under the President of Ukraine. - 2004. - №. 3. - P. 80-86.
6. Zotova Z.M. Political parties and election process / Zinaida Mihailovna Zotova - Moscow: RTSOIT, 2012 - 176 p.
7. Kryvotsyuk P. Creation of democratic type parties: world experience and Ukrainian realities / P. Kryvosyuk // Man and politics. - 2013. - № 9. - P. 61-69.
8. Melnyk O. V. Constitutional and legal responsibility of the highest bodies of state power: diss. Candidate lawyer Sciences: 12.00.02 / Kiev. National University of U. .. T. Shevchenko. - K., 2000. - 228 p.
9. The Law of Ukraine «On Political Parties in Ukraine» №. 2365-III, as amended and supplemented [Electronic resource]. - Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
10. Gayda O.V. Theoretical and legal foundations of organization and activity of political parties in Ukraine: Author's abstract. dis CARD. JURID. Sciences: special 12.00.01 / O. V. Heyda. - Kharkiv, 2005. - 20 p.